

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію **Бачкір Ірини Геннадіївни**
**«Удосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств
машинобудування на засадах адаптивного управління»**, поданої до захисту
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної
діяльності)

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами

Діяльність вітчизняних підприємств машинобудування, як складних високотехнологічних структур, відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, досягненні стратегічних цілей щодо розширення національного виробничого потенціалу, виходу на міжнародні ринки та приєднання представників сектору машинобудування до глобальних ланцюгів створення вартості. Однак, функціонування підприємств машинобудування відбувається в умовах постійного негативного впливу чинників зовнішнього середовища, зокрема, періодичних змін законодавства, високого податкового навантаження, нестабільності фінансової ситуації, коливань курсу національної валюти та розгортання інфляційних процесів, низької інвестиційної активності, браку коштів для впровадження інновацій, високих кредитних ставок та нестабільності банківської системи, загострення конкурентної боротьби, порушення строків поставок матеріалів, зношеність основних фондів тощо. За умови несвоєчасного врахування наслідків дії зазначених чинників погіршення фінансового стану підприємств машинобудування може призвести до виникнення загрози банкрутства.

Враховуючи важливість виявлення ознак кризового стану та оцінювання ймовірності настання банкрутства необхідно застосовувати ефективні підходи до управління, що дають змогу передбачити кризу на початковій стадії та вжити необхідні заходи адаптаційного характеру для досягнення довготривалої та системної стабілізації, забезпечення платоспроможності підприємств машинобудування. Отже, вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємства машинобудування на принципах адаптивного управління, як комплексного та системного процесу, є важливим науково-практичним завданням, що актуалізує обрану тему дисертаційної роботи Бачкір І.Г.

Дисертацію виконано в межах тематичних планів науково-дослідних робіт за замовленням університету та підприємств: «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (№ держ. реєстрації 0116U000799), де автором запропоновано механізм діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління; Національної металургійної академії України за темою «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (№ держ. реєстрації 0107U001146), де автором запропоновано процедуру, яка визначає зв'язок нечітко поставлених значень контрольованих показників фінансового стану підприємства машинобудування зі значенням результуючого показника, що характеризує ризик банкрутства; КНУ імені Михайла Остроградського за темами: «Формування господарських рішень в умовах трансформації відкритої економіки України», (№ держ. реєстрації 0113U002178), у межах якої вдосконалено процес діагностики банкрутства підприємств за умови невизначеності вихідних даних;

«Управління конкурентоспроможністю автомобілебудівної продукції за сучасних умов господарювання» (№ держ. реєстрації 0109U008474), де автором розроблено інструментарій аналізу та оцінювання потенціалу й конкурентних переваг підприємства.

Це дозволяє визнати тему дисертаційної роботи Бачкір Ірини Геннадіївни «Удосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління» актуальною, як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Усі розроблені в дисертаційній роботі базисні теоретичні положення є новими й оригінальними, висновки та рекомендації, які містить дисертаційна робота, мають достатню наукову обґрунтованість та достовірність, що підтверджується використанням положень законодавчих та нормативно-правових актів, матеріалів Державної служби статистики України, фінансової звітності підприємств машинобудування, інформаційно-аналітичних матеріалів і науково-методичних розробок вчених, монографій та публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів, інтернет-ресурсів із питань формування механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління. Висновки є логічним завершенням проведених автором досліджень та формулюють їх результати. Наведені в роботі рекомендації, що ґрунтуються на здобутках дисертанта, представляють цікавість, як для науки, так і для практики. Результати дисертаційної роботи підтверджено відповідною апробацією на вітчизняних та закордонних наукових конференціях та впроваджено в роботу промислових підприємств, освітніх закладів і місцевих органів виконавчої влади. У процесі підготовки дисертації опрацьовано 262 інформаційних джерела, що підтверджує ґрунтовність проведеного дослідження.

Загалом, аналіз дисертаційної роботи, опублікованих праць та автореферату Бачкір І.Г. дає змогу зробити висновки про достатній ступінь обґрунтованості та наукову достовірність отриманих результатів. Автореферат відповідає змісту та основним положенням дисертаційної роботи.

Для досягнення поставленої мети та виконання сформованого в роботі переліку завдань автором використано сучасний методичний інструментарій. У ході дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний аналіз – для теоретичного узагальнення й обґрунтування напрямів та результатів дисертаційної роботи; діалектичний, теоретичного узагальнення – для виявлення закономірностей у тлумаченні основних понять при формуванні теоретичних аспектів діагностики банкрутства підприємства на засадах адаптивного управління; порівняння та аналогії – при розробці способів імплементації досвіду регулювання банкрутства; аналізу, синтезу, дедукції, індукції – для розробки механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління; метод нестандартних технологій побудови нечітких експертних систем, системного та статистичного аналізу – для аналізу й оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування та прогнозування динаміки розвитку досліджуваних процесів; методи теорії корисності – для вибору й кількісного обґрунтування найбільш ефективних управлінських рішень; метод кластеризації – з метою виділення функціональних блоків на підставі групування завдань підрозділів щодо запобігання банкрутству підприємства; графічний метод – для наочного

зображення та схематичного представлення теоретичних і практичних результатів дослідження.

У першому розділі дисертаційної роботи автором проаналізовано сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку підприємств машинобудування України; розкрито основні причини зростання ймовірності настання банкрутства; уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження щодо характеристик і змістовного наповнення діагностики банкрутства підприємства на засадах адаптивного управління; розглянуто досвід інших країн із регулювання банкрутства для подальшої його імплементації у вітчизняну практику.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено аналізу теоретико-методичного інструментарію діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління. Заслугує позитивної оцінки сформована система первинних показників оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування, розроблений науково-практичний підхід до оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування.

У третьому розділі цікавим є запропонований автором механізм діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління, методичний підхід до прогнозування ймовірності банкрутства підприємств машинобудування. Також варто відмітити пропозиції автора щодо створення на підприємствах машинобудування підрозділів щодо запобігання банкрутству на основі структурно-функціонального підходу.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна результатів дослідження, одержаних автором, являє собою узагальнення теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління.

На основі аналізу існуючих дефініцій у дисертаційній роботі розвинуто понятійно-категоріальний апарат діагностики банкрутства підприємств машинобудування, відмінною рисою якого є зосередження уваги на необхідності застосування принципів адаптивного управління, що дає можливість на початковій стадії економічної кризи виявляти дисфункції менеджменту, узгоджувати і продукувати якісні своєчасні коригувальні управлінські впливи, спрямовані на формування стратегічних напрямів збереження платоспроможності та стабільності функціонування підприємства відповідно до визначених цілей (с. 63, рис. 1.5).

З позиції сучасної методології обґрунтованими є:

по-перше, теоретико-методичне забезпечення діагностики банкрутства підприємства на засадах адаптивного управління, яке базується на взаємозв'язку функціональних і сутнісних особливостей окремих понять, синтезі положень концепції адаптивного управління, взаємодоповненні наукових підходів і моделей оцінювання банкрутства підприємств, обґрунтуванні системи первинних показників оцінювання ймовірності банкрутства підприємств, в основу яких покладено критерії інформаційної цінності та статистичної незалежності (с. 121–145), що дає змогу підвищити точність управлінських рішень і створює якісне, адекватне сучасним умовам господарювання, аналітико-прикладне підґрунтя для оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування;

по-друге, науково-практичний підхід до оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування, який реалізується в чіткому

алгоритмі, що передбачає виявлення показників діагностики банкрутства підприємств у динаміці та доповнений їх оцінюванням методом нестандартних технологій побудови нечітких експертних систем (с. 179, рис. 2.20);

по-третє: механізм діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління, що забезпечує синергетичний ефект у напрямі інтенсивності змін, пов'язаних із підвищенням платоспроможності, надійності та динамічної стійкості підприємств машинобудування на основі визначеного набору керівних впливів і вибору стратегічних заходів адаптаційного характеру із цільовим спрямуванням на пошук та перерозподіл прихованих і потенційних можливостей, ресурсів та компетенцій (с. 200, рис. 3.2).

Також, серед найбільш значущих наукових результатів треба виділити методичний підхід до прогнозування ймовірності банкрутства підприємств машинобудування (с. 207–216). Запропонований підхід створює підґрунтя практичної реалізації ефективних управлінських рішень випереджального спрямування щодо виправлення фінансового стану та зниження ймовірності настання неплатоспроможності.

Значний інтерес представляє запропонований підхід до створення на підприємствах машинобудування підрозділів щодо запобігання банкрутству на основі структурно-функціонального підходу (с. 235, табл. 3.9), що реалізується за встановленим алгоритмом дій, для яких характерні адаптивність процесу прийняття управлінських рішень, паралельність виконання різних його етапів, об'єднання в один інтегрований комплекс. Це дозволило автору сформулювати окремі підрозділи в складі контролінгового/фінансового відділу в організаційній структурі підприємств машинобудування.

Ідентичність автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат оформлено відповідно до вимог МОН України. Автореферат викладено в науковому стилі, літературною мовою відповідно до встановлених вимог. Автореферат дисертації забезпечує ідентичність основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Повнота викладу основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях та практичне значення отриманих результатів

Розробка та розвиток теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо розв'язання проблем вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління дають право зробити висновок про важливе наукове значення дисертаційної роботи.

Основні наукові положення, висновки, рекомендації дисертаційної роботи викладені у 25 наукових працях, а саме: 9 статтях у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, у тому числі 8 статтях у наукових фахових виданнях України, 1 статті в науковому періодичному зарубіжному виданні; 15 матеріалах науково-практичних конференцій, які вичерпно відображають отримані результати дослідження.

Результати дослідження, які становлять його новизну, доведено до конкретних методичних і практичних рекомендацій, становлять теоретичну та практичну цінність для вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління.

Наявні в роботі результати є придатними для застосування в роботі промислових підприємств, освітніх закладів і місцевих органів виконавчої влади. Зокрема, пропозиції Бачкір І.Г., доведені до рівня конкретних пропозицій і методичних розробок, знайшли практичне застосування в діяльності ПрАТ «Кредмаш» (довідка № 31.02–14/12 від 15.01.2020), ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» (довідка № 23–56 від 14.02.2020), ПАТ «КВБЗ» (довідка № А-876 від 18.12.2020), Департаменту фінансів виконавчого комітету Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області (довідка № 582–1/66 від 28.12.2020), Класичному приватному університеті (довідка № 32/19 від 02.12.2019), Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського (довідка № 03–10/381 від 03.06.2020).

Оцінка стилю дисертації, її оформлення, відповідності визначеній спеціальності

Дисертація та автореферат оформлено відповідно до вимог МОН України. Дисертаційна робота характеризується науковим стилем викладання. Розділи та підрозділи дисертації представлено в логічному зв'язку й послідовності. Викладені результати достатньо повно обґрунтовано та аргументовано. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел до розділів (усього 262 найменування), 6 додатків на 85 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 333 сторінки, з них основний текст — 178 сторінок. Робота містить 30 таблиць та 38 рисунків.

Дисертація за своїм фаховим спрямуванням відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Дискусійні положення, недоліки та побажання

Незважаючи на загальну високу оцінку, робота не позбавлена окремих недоліків. Серед них:

1. На с. 57 дисертаційної роботи подано сутнісні характеристики поняття «управління» в рамках теоретичних підходів до його розуміння, які склали методичне підґрунтя діагностики банкрутства підприємств машинобудування на основі адаптивного управління. Однак необхідно більш детально обґрунтувати принципи віднесення того чи іншого варіанту трактування поняття «управління» до процесного, системного, ситуаційного або цільового підходів відповідно до змістовного наповнення.

2. Подані дисертантом на с. 71–72 результати аналізу методів впровадження профілактики банкрутства країнами Європейського союзу вважаємо такими, що заслуговують на увагу, проте потребує більш повного і змістовного обґрунтування висновки, зроблені автором, щодо можливості застосування селективного підходу до зменшення загроз банкрутства, спрямованого на стимулюванні діяльності окремих компаній, у практику господарювання вітчизняних підприємств машинобудування.

3. Дискусійним вважаємо твердження автора щодо доцільності впровадження процедур контрольованого управління, які мають прокредиторський характер, у систему регулювання банкрутства вітчизняних підприємств машинобудування (с. 74), оскільки існуюча нормативно-правова база державного регулювання процедур банкрутства, містить цілу низку

документів, що проголошують рівні права, як кредиторів, так і власників підприємства.

4. У дисертаційній роботі автором запропоновано критерії (вимоги) до системи показників для проведення кількісного аналізу (с. 123), які включають інформаційну цінність та статистичну незалежність показників оцінювання ймовірності банкрутства. Потребує додаткового обґрунтування вибір саме цих критеріїв, оскільки важливо врахувати вплив усього комплексу чинників, що забезпечують достовірність отриманих результатів.

5. Потребує додаткового пояснення, як вирішено питання щодо раціонального числа контрольованих показників фінансового стану, які можуть бути використані для оцінювання ймовірності настання банкрутства підприємств машинобудування (с. 129).

6. У дисертації на рис. 2.7 (с. 145) наведено структуру експертної системи діагностики ймовірності банкрутства підприємств машинобудування, яка була взята за основу при формуванні нечітких експертних систем із використанням регресійного механізму логічного висновку для оцінювання ймовірності банкрутства підприємств машинобудування. Для більшої наочності бажано навести дану схему в авторефераті.

7. При розробці рекомендованих заходів із доповнення та розширення організаційної структури фінансового/контролінгового відділу підприємства в напрямку протидії та адаптивного управління банкрутством (табл. 3.9, с. 235–236) необхідно обґрунтувати джерела фінансового забезпечення запропонованих заходів, що дозволить отримати адекватну оцінку ефективності реалізації запропонованих заходів у напрямку виявлення й попередження ризиків настання банкрутства, забезпечення стійкості функціонування підприємств.

8. Підтверджуючи теоретичну, практичну цінність та методичну чіткість дисертації треба зазначити, що в авторефераті слід більш детально охарактеризувати обґрунтованість застосування наукових методів дослідження для вирішення поставлених завдань, що надають оригінальність роботі загалом.

Однак, висловлені зауваження не применшують цінності дисертаційної роботи, не мають принципового характеру, тому не знижують теоретичну і практичну цінність дисертації Бачкір І.Г. та не впливають на її достатньо високу оцінку.

Загальний висновок

Дисертація Бачкір Ірини Геннадіївни на тему: «Удосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Вона містить теоретичні положення, розробки прикладного характеру, висновки і пропозиції щодо вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління. У дисертаційній роботі розкрита важлива наукова проблема — розробка теоретико-методичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління.

У дисертаційній роботі отримано науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення. Надруковані статті та автореферат відображають основні положення виконаного дослідження. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані особисто автором. Основні результати дослідження

апробовано і схвалено на міжнародних науково-практичних конференціях та впроваджено в роботу промислових підприємств, освітніх закладів і місцевих органів виконавчої влади.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що дисертаційна робота Бачкір Ірини Геннадіївни на тему: «Удосконалення механізму діагностики банкрутства підприємств машинобудування на засадах адаптивного управління» є актуальним дослідженням, що виконано у відповідності з вимогами пунктів 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами й доповненнями.

Враховуючи теоретичну та практичну значущість дослідження, вважаю, що Бачкір Ірина Геннадіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний оцінювач:

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
Національного технічного
університету
«Дніпровська політехніка»

М.І. Іванова

